

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد والفرس

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد والفرس
اوميد عزيز مصطفى

قسم اللغة الكردية، كلية التربية اساس / جامعة صلاح الدين- اربيل، اقليم كردستان-
العراق

umed.Mstafa@su.edr.kud

الكلمات المفتاحية: القرآن الكريم، النبي موسى (ع)، أحداث وقصص، الشعر الكردي،
الشعر الفارسي.

كيفية اقتباس البحث

مصطفى , اوميد عزيز , انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء
الأكراد والفرس, مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، حزيران ٢٠٢٦، المجلد: ١٦، العدد: ٦ .

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف
والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث
ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو
استخدامه لأغراض تجارية.

مسجلة في
Registered ROAD

مفهرسة في
Indexed IASJ

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد
والفرس

Reflection of the events of the life of Prophet Musa (peace be upon him) in the poetry of several Kurdish and Persian poets

Umid Aziz Mustafa

Department of Kurdish Language, College of Primary
Kurdistan Region-\Education, Salahaddin University-Erbil
Iraq

umed.Mstafa@su.edr.kud

07502425405

Keywords : Holy Quran, prophet Musa (peace be upon him), Events and stories, Kurdish and Persian poetry .

How To Cite This Article

Mustafa , Umid Aziz , Reflection of the events of the life of Prophet Musa (peace be upon him) in the poetry of several Kurdish and Persian poets ,Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, june 2026, Volume:16,Issue 6.

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Abstract

The important and surprising events of the life of Prophet Musa (peace be upon him) narrated in the Holy Qur'an have become the basis for this research, which stems from the fact that several Kurdish poets In the light of several verses of the Holy Qur'an, the Persians devoted their poems to the events and stories of this man and reflected in their poems, perhaps telling the story of the life of Prophet Musa (peace be upon him)in Koru The meetings in front of the fireplace were also narrated and more or less mixed with national and Kurdish views. These amazing events and stories have led to the production of dozens of lines of poetry and high artistic images, which showed the important stages of his life in interesting and artistic poetry In addition to the verses of the Holy Quran, the samples of

مجلة مركز بابل للدراسات الإنسانية ٢٠٢٦ المجلد ١٦ العدد ٦

this research are taken from 13 books of poetry of Kurdish poets and 8 books of poetry of Persian poets, which makes the research more important. Be more open to using poetic evidence from poets of both different nationalities. The research is within four themes, each with its own title. The poetic examples used have been interpreted as necessary. Regarding the sections and topics of the research in general, except for a brief discussion about the Prophet Moses (pbuh), it is divided into four different topics, named: (positive and negative). Tarani, Asai Musa, Yedi Bayza and Wadi Ayman. The results of the research are summarized in several points, and then the summary of the research is recorded in both languages (Arabic and English). Finally, the list of sources is arranged according to the Kurdish alphabet.

الملخص

أصبحت الأحداث المهمة والمدهشة في حياة النبي موسى (عليه السلام) التي رواها القرآن الكريم أساساً لهذا البحث، والذي ينبع من حقيقة أن العديد من الشعراء الأكراد في ضوء العديد من آيات القرآن الكريم، خصص الفرس قصائدهم لأحداث وقصص هذا الرجل وانعكست في قصائدهم، وربما روا قصة حياة النبي موسى (عليه السلام) في كورو. كما تم سرد اللقاءات أمام المدفأة واختلطت إلى حد كبير مع وجهات النظر الوطنية والكردية. أدت هذه الأحداث والقصص المذهلة إلى إنتاج عشرات الأسطر الشعرية والصور الفنية العالية، والتي أظهرت المراحل المهمة من حياته في شعر مثير للاهتمام وفني بالإضافة إلى آيات القرآن الكريم، تم أخذ عينات هذا البحث من ١٣ ديوان شعر لشعراء أكراد و ٨ ديوان شعر لشعراء فارس، مما يجعل البحث أكثر أهمية كن أكثر انفتاحاً على استخدام الأدلة الشعرية من شعراء من كلا الجنسيتين المختلفتين. البحث ضمن أربعة محاور، ولكل منها عنوانه الخاص. تم تفسير الأمثلة الشعرية المستخدمة حسب الضرورة. فيما يتعلق بأقسام ومواضيع البحث بشكل عام، باستثناء مناقشة موجزة عن النبي موسى (عليه السلام)، ينقسم البحث إلى أربعة مواضيع رئيسية، هي: (إيجابي وسلبي)، والطراني، وعاصم موسى، ويدي بايزة، ووادي أيمن. وقد لُخصت نتائج البحث في عدة نقاط، ثم سُجِّل ملخص البحث باللغتين العربية والإنجليزية. وأخيراً، رُتبت قائمة المصادر وفقاً للأبجدية الكردية.

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

رهنگدانه وهی رووداوه کانی ژیا نی پیغه مبه ر موسا (د.خ) له شیعر ی چه ند شاعیرێکی کورد و فارس دا

ئومید عزیز مسته فا

به شی زمانی کوردی، کۆلیژی پهروه دهی بنه رهی، زانکۆی سه لاهه دین - هه ولێر، هه ری می کوردستان - عێراق

umed.Mstafa@su.edr.kud

07502425405

پوخته

رووداوه گرنگ و سه ر سو په ی نه ره کانی چیرۆکی ژیا نی پیغه مبه ر موسا (د.خ)، که له قورثانی پیروژدا گیر دراوه ته وه، بوونه ته بنه مایه ک بو ئه م توێژینه وه یه، ئه مه ش له وه وه سه رچاوه ده گریت، که چه ند شاعیرێکی کورد و فارس له ژیر پۆشنا یی چه ند ئایه تیکی قورثانی پیروژدا، شیعه ر کانیان بو رووداوو به سه رهاته کانی ئه م زاته ته رخا ن کردوو و له شیعه ر کانیاندا رهنگی داوه ته وه، رهنگه گیرانه وه ی چیرۆکی ژیا نی پیغه مبه ر موسا (د.خ)، له کۆرو کۆبوونه وه کانی به رده م ئاگر دانی شدا گیر درا بنه وه وه که مو زور بو چوونی میلی و کورده واری شیان تیکه ل بوو بیت. ئه م رووداو و به سه رهاته سه رسو ره ی نه رانه، بوونه ته مایه ی به رهه م هێنا نی ده یان دپه شیعه ر وینه ی هونه ری بهرز، که به هۆیا نه وه قوناغه گرنگه کانی ژیا نی ئه م زاته مان به وینه ی شیعه ر سه رنج را کیش و هونه ری پیشان ده دن. که ره سه ی ئه م توێژینه وه یه بیجگه له ئایه ته کانی قورثانی پیروژ، نموونه کانی له (١٣) دیوانی شیعه ر شاعیرانی کوردو (٨) دیوانی شیعه ر شاعیرانی فارسی وه رگیراوه، ئه مه ش وای کردوو، گرنگی توێژینه وه که زیاتر بیت و ده ست کرا وه تربیت له که لک وه رگرتن له به لگه ی شیعه ر شاعیرانی هه ردوو ئه ده بی نه وه ته وه جیا وازدا. توێژینه وه که له چوارچی وه ی چوار ته وه ردایه و هه رته وه ریک ناو نی شانی تایبه ت به خۆی هه یه، نموونه شیعه ریه کانی، که به کارهاتوون به یی پیو یست لیکدانه وه یان بو ئه نجام درا وه را فه کرا ون.

وشه سه ره که یه کانی: قورثانی پیروژ، هه زره تی موسا (د.خ)، رووداو و به سه رهاته کانی، شیعه ر کوردی، شیعه ر فارسی.

وشه سه ره که یه کانی: قورثانی پیروژ، هه زره تی موسا (د.خ)، رووداو و به سه رهاته کانی، شیعه ر کوردی، شیعه ر فارسی.

١- پێشه کی:

شاعیرانی کوردو فارس، پشتیان به گیرانه وه ی رووداو و به سه رهاته کانی؛ چیرۆکی ژیا نی هه زره تی موسا (د.خ) له قورثاندا به ستوو؛ له شیعه ر کانی شیاندا رهنگی داوه ته وه بو ته هه وێنی دا هێنان له شیعه ر کانیاندا، که له م رێگه یه وه مه به سه ته کانی خۆیا ن پیکاره و توانیویانه وینه ی هونه ری به هێژ به و نه وه. ئه مه ش بو ئه وه ده گه رپه ته وه، که هه ردوو نه ته وه که هه ر زوو به شی زۆریان مو سلما ن بوونه. ئه مه له لایه ک؛ له لایه کی تریشه وه فیرگه کانی قورثا ن و ده ستپێکی خوێندنی زۆریه ی شاعیران، که له مزگه وت و حو جره کندا بووه؛ که بوونه ته هۆی ئاشنا بوونیان به قورثا ن و چیرۆک و به سه رهاته سه رسو ره ی نه ره کانی ناو قورثانی پیروژ؛ به تایبه تی له ژیا نی هه زره تی موسا (د.خ) دا. لێره دا رووداوه کانی ئه م چیرۆکه قورثانییه کرا وه به کړۆکی توێژینه وه که،

لهژێر ناوێشانی: (رەنگدانەوێ رۆوداوێ کانی ژیانی پێغەمبەر موسا(د.خ) لە شیعری چەند شاعیرێکی کورد و فارس)دا.

۱-۱- سنووری توێژینهوێهه:

ههولداره سنووری توێژینهوێهه له چوارچێوهی ناوێشانه که دهرنهچیت و بابته که به لاریدا نهبریت، بۆ ئهوهی لایهنی زانستی خۆی له دهست نه دات.

۲-۱- پێشینیهی توێژینهوێهه:

سه بارهت به پێشینیهی توێژینهوێهه، خۆی له وهدا ده بینیتهوه، که تاكو ئیستا شك نابردریت، توێژینهوێهه له م شێوهیه ئه نجام درابیت، له نێو ئه دهی کوردیدا؛ به تایبهتی له چوارچێوهی رەنگدانەوێ چیرۆکی ژیانی پێغەمبەر موسا(د.خ)؛ له نێو شیعری شاعیرانی ئه دهی کوردی و فارسیدا.

۳-۱- پرسیا ری توێژینهوێهه:

لێره دا پرسیا رتهوێهه، که ئایا شاعیران سوودیان له و بۆچوونه مللیانه وه گرتهوه، که تیکه ل به م چیرۆکه قورئانییه بووه ؟. ئایا رەنگدانەوێ رۆوداوێ کانی چیرۆکی ژیانی پێغەمبەر موسا(د.خ) هه موو به یهك جوړ و شێوازه له ناو شیعری شاعیرانی هه لێژاردە دا، یان جیاوازن؟

۴-۱- میتۆدی توێژینهوێهه:

به مه به ستی زیاتر ریکخستنی کاره کانی توێژینهوێهه؛ پێره ی رێبازی (مێژووی- وه سفی) کراوه و له هه ندیک شوێنی پێویستیشدا سوود له یاسای کتێبخانه یی وه رگیراوه.

۵-۱- ئامانجی توێژینهوێهه:

ئامانجی سه ره کی له م توێژینهوێهه به دا، سه لماندنی رەنگدانەوێ چیرۆکه کانی قورئانی پێرۆزه له شیعری شاعیرانی کورد و فارسدا، به تایبهتی له ژیانی پێغەمبەر موسا(د.خ)دا.

۶-۱- ناوه رۆکی توێژینهوێهه:

سه بارهت به به ش و ته وه ره کانی توێژینهوێهه که به شێوهیه کی گشتی، بێجگه له کورته باسێک ده باره ی پێغەمبەر موسا(د.خ)، له چوار بابته و ته وه ره ی جیا خۆی ده بینیتهوه، به ناو نیشانه کانی: (ئه ری و له ن ته رانی- عه سای موسا- یه دی به یزا- وادی ئه یمه ن)ن. ئه نجامی توێژینهوێهه، له چەند خا لێکدا چرکراوه ته وه، پاشان کورته ی توێژینهوێهه که ش، به هه ر دوو زمانی(عه ره بی و ئینگلیزی) تۆمارکراون. له کو تایشدا لیستی سه رچاوه کان به ییتی (ئه لیف و یی) کوردی، ریز به ندیان بۆ کراوه.

۱-۲- پێغەمبەر موسا(د.خ):

سه رده می پێغەمبەر موسا(د.خ)، له سه ده ی (۱۳-۱۵) پێش مه سیح بووه، له سالی ۱۶۴۵ پ.م) له دایک بووه و (۱۵۲۵ پ.م). کوچی دوای کردووه. یه کێکه له و پێنج پێغەمبهری که (اولوالعزم)ن، ناسناوی که لیم و ئه للاً(کلیم الله) ی لێندراوه، چونکه له دوا ی هه زره تی ئاده م(د.خ) یه که م پێغەمبەر بووه، که خودای گه وه راسته وخۆ قسه ی له گه لدا کردووه. په روه ردا گار بۆگه لی به نی ئیسرا ئیلی ناردووه، کتێبه ئاسمانیه که ی ته ورات بووه. هه زره تی موسا له میسر له دایک بووه، به پێنج پشت ده گه ریته وه سه ر هه زره تی یه عقوب(د.خ)(نیشابوری ۱۳۴۰ ش: ۲۵۳). ناوی باوکی له سه ربنه مای ته ورات، واته به زمانی

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

قبيتي (عمرمه) به، كه وه رگپر دراوه ته سهر زمانی عهره بی و (عیمران) ی بۆ داندراوه. واته ناوی (موسی عمران یصهر قاهت لاوی کوری یعقوب اسحاق کوری ابراهیم خلیل الله) به، دایکی ناوی (جۆکابید) ه، كه (بۆکبید) یشیان پێ ووتوه. ناوی (موسی) له زمانی قبیتهیدا له دوو بهش پیکهاتوه: به کێکیان (مۆ) به واتای ئاو دیت، دووهمیان (سی) به واتای داریکی وهك سندوق هاتوه. (ابن عباس) ده ئیت: ((ناوی مندا له كه (موسی) ئه وهیه، كه كهوتۆته نیوان داریك و ئاوێكه وه، له زمانی قبیتهیدا به ئاو ده گوتریت (مۆ) به داریش ده گوتریت (سی)) (ایمانور ١٣٨٦: ١٦٧-١٦٩). هه زهقی موسا (د.خ)، له بیست سورهقی قورئانی پیرۆزدا باسی کراوه، كه زیاتر له (١٣٥) جار ناوی هاتوه، هه زهقی موسا (د.خ)، له سه رهتای له دایک بوونیه وه، تاكو کۆچی دوا ی ده کات، ژیا نی پره له رووداوی سه رسو رهینه ر. به شیك له رووداو و به سه رهاته کانی ژیا نی، له سه ر بنه ما ی ئایه ته کانی قورئانی پیرۆز، به م شیوه ی خواره وهیه:

٢-٢- ئه ربی، له ن ته را نی (أرني، لن تراني):

هه زهقی موسا کاتیک چوه کتوی تور، یا ن توری سینا داوای له په ره ردا ر کرد (أرني)، كه خوی پیشان بدات و به چاوی سه ر بیینی، به لām په ره ردا ر له وه لāmدا فه رموی (لن تراني)، هه رگیز نا مبینی. ئه م گفتوگۆیه په ره ردا ر له قورئانی پیرۆزدا بۆ ما نی گێرا وه ته وه و ده فه رمویت: [ولما جاء موسى لميقتينا و كلمه ربه قال رب أرني أنظر اليك قال لن تراني ولكن أنظر الى الجبل فان استقر مكانه فسوف تراني فلما تجلى ربه للجبل جعله دكا و خر موسى صعقا فلما أفاق قال سبحانك تبت اليك وانا اول المؤمنين] (الاعراف: ١٤٣). واته (کاتیک موسا هات بۆ کات و شوینی دیا ریکرا و مان بۆ گفتوگۆ کردن له گه لām و په ره ردا ر ووتووێژی له گه لدا کرد، ووتی: ئه ی په ره ردا رگم خۆتم نیشان بده تا بت بینم په ره ردا رگم فه رموی: تۆ له (دو نیا دا) من نا بین، به لām سه یری لای شاخه کان بکه ئه گه ر ئه و شاخه له شوینی خۆی دا نه جولا، ئه وه داوی كه مێك تۆش ده مبینی...) (بامۆکی ١٤٣٣ ك: ٦٧). گێرا نه وه ی روودا وه کان له م ئایه ته دا به روونی له نیوشیعر ی شاعیرانی کورد و فارس دا دیا ره و له لای هه ریه که یا ن به جۆرێك با س کرا وه و له شیعه ر کانیاندا رهنگی دا وه ته وه؛ هه ندێك جار تێوا نینه کانیان وهك یه که، هه ندێك جا ریش له یه که وه نزیکن، له م با ره وه سالم، ده ئیت:

له قا خواهیش ده که م دا یم که بنو ئێ و له ی ناچار

رضام هه رفی له جوا بت به شنه وم با لن ته را نی بی (١٩٧٣ م: ١٤١)

شاعیر له م دێره شیعه ردا مه به ست و ئاره زووی گفتوگۆیه کی رووبه رووه و تا که ده کات که بیینی، به لām له کاتیکدا که نه توانیت بیینی، رازی به وه ی که ته نها گو ئیستی ده نگی بیت، که واته سالم ته نها بیستی ده نگی ئه و ی لām به سه، با (لن تراني) یش بیت. واته با نه شی بییت. لێره دا گێرا نه وه ی رووداو و به سه رهاته کانی چیرۆکه که له نیو دێره شیعه ر که دا رهنگی دا وه ته وه و زۆر به روون و ئاشکرا به شیوه یه کی را سه ته وخۆ به شیعه ر که وه دیا ره، که شاعیر روودا وه کانی چیرۆکی ژیا نی هه زهقی موسا (د.خ) ی، له ناخدا بو وه و به شیوه یه کی دیکه دا پرشتۆ ته وه.

- حافظ شیرازی، ده ئیت:

چو رسی به تور سینا ارنی بگو بگذر

تو صدای دوست بشنو نه جوابی لن ترانی (۱۳۵۶: ۳۴۳)

که گه یشتی به (تورسینا) ئەو کێوەی لە دەشتی سینا، که شوێنی لێقا و گفتوگۆی حەزەرەتی مووسا بوو؛ لە گەڵ پەرەردگاردا. داوا بکە و بێ بابتینم و بڕۆ، مەوێستە. تۆ دەنگی دۆستە کەت خۆشەوێستە کەت ببیستە ئەک وەڵامی هەرگیز نامبێنی. واتە تۆ گۆی لە دەنگە کە ی بگرە، ئەک وەڵامی داواکاریە کەت. لێرەدا (حافظ) مەبەستی ببیستنی دەنگی خۆشەوێستە کە یەتی ئەک وەڵامی ناتبینم. (حافظ و سالم) هەردووکیان یەک دیدگار و تیروانیی عاشقانەیان هەیه، سەبارەت بە وەڵام دانەوێ لەن تەرانی. وەکو دیارە پەنگدانەوێ رووداوێ کە راستەوخۆ بە شیعەرە کەوێ دیارە و شاعیر هەمان کەستە ی بە کارهێناوە و وێنە یەکی دیکە ی پێ دروست کردووە.

-سعدی شیرازی، دەلیت:

چورسی به تور سینا ارنی مگو بگذر

که نیارزد این تمنا به جواب لن ترانی (۱۳۶۲ ش: ۱۵۴)

شاعیر لەم دێرە شیعەرەدا، دەلیت: که گه یشتی به کێوی تور ئەرینی مەڵی و بڕۆ، چونکە خواست و ئارەزووە کەت، لەبەر وەڵامی (لن ترانی) نامبێنی، بەدی نایەت. بۆیە پێویست ناکات داوای بێنی بکە. پەنگدانەوێ رووداو و وەڵامی (لن ترانی)، زۆر ئاشکرایە و لە شیعەرە کەدا بەدی دەکەیت. هەروەها ئەوێشی لێ دەخوێندرێتەو، که پەنگدانەوێ رووداوێ کە لەناخی شاعیردا، بۆتە مایە ی داهێنان و هۆنێنەوێ وێنە یەکی دیکە ی سەرنج ڕاکێش.

-فەقێ قادری هەمەوێند، دەلیت:

مووسا(یا ربی ارنی) که رد طه لب

(لن ترانی) بی حاصل مه طلب (۱۹۸۰: ۹۳)

شاعیر لەم دێرەدا، دەلیت: حەزەرەتی مووسا داوای بێنی و دیداری لە پەرەردگار کرد، بەلام لەبەر وەڵامی (لن ترانی) نامبێنی، پێ مەرازا مایەوێ و بە ئاوات نەگەشت. شاعیر تەواوێ پەنگدانەوێ رووداوێ کانی چێژکە کە ی لە دێرە شیعەرە کەدا خستۆتەروو، بە شێوە یەکی هونەرێانە دا پێشکەتووە و هێچ گۆرانیکاریەکی لەبەر کارهێنانی کەستە کانییدا نەکردووە و رووداو بەسەرھاتە کەشی وەکو خۆی خستۆتەروو. شاعیر لێرەدا تیروانیی لە گەڵ تیروانییە کە ی (سعدی شیرازی)، بە تیروانییێکی ژیرانە و عاقلانە دێنە بەرچاو.

- وەفایی، دەلیت:

به دهردی بێ دهرمانی، که وتوو مه سهرگهردانی

به جوابی (لن ترانی) چ بکه م جهرگم براه (۲۰۱۲: ۲۹۳)

لەم دێرە شیعەرەدا وەفایی ڕایگەیاندووە، که بەهۆی وەڵامی (لن ترانی)، جەرگی براه و دەرە کە ی پێ دەرمانە، بەهۆی پێ دەرمانیە کەشەوێ ئاوارە و سەرگەردان بوو، چونکە نەدیتنە کە ی بەرەوامی هەیه و بۆ هەتا هەتایە ناتوانیت چاوی پێ بکەوێت. شاعیر هەموو رووداو و بەسەرھاتە کان دەگەڕێنێتەو بۆ وەڵامی (لن ترانی)، پێ وایە نەدیتنە کە بۆتە هۆکار بۆ ئەم رووداوانە ی کە روویانداوێ. واتە شاعیر پەنگدانەوێ رووداوێ کانی لەناو شیعەرە کەدا هەموو ی لە وەڵامی ناتبینمدا کو کردۆتەوێ خستۆتەروو.

-عاسی، دەلیت:

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

حه زرهتی موسا به دیتن فیکره که ی مائیل بووه

(لن ترانی) بۆ جه وایی ساعه ته ن نازل بووه (٢٠٠٨: ٣٥٨)

شاعیر لهم دێره دا باسی ئه وهی کردووه، که ماوهیه که بوو حه زره تی موسا بیرى له و دیداره ده کرده وه، به لām که داوای کرد، ده ست به جی و له هه مان کاتدا؛ وه لāmه که ی وه رگرتوه وه، که ناتوانیت هه رگیزله دونیادا بیبینیت. رهنگدانه وه ی ئایه ته که وه کوخوی به شیعه ره که وه دیاره، شاعیر هاتووه له رووی کاته وه باسی رووداوه که ی به شیوه یه که خستۆته روو، وه کو ئه وه ی که له قورئانی پیرۆزدا باسکراوه به بی زیاد و کهم، که وه لāmی (لن ترانی) له هه مان کاتدا وه رگرتۆته وه، پاشان رووداوه کانی دیکه له ماوه ی چه ندساتیکدا روویانداوه.

-حه مدی، ده لیت:

له ترسی له ن ته رانی ئه ره نی نائی قه ت که لیم ئاسا

گومیش بی گهر له کیوئیکی وه کو سینا دلی قانیع (٢٠١٣: ٣٣)

شاعیر لهم دێره شیعه ردا ده لیت: له کیوئیکی وه کو توری سینا ئه گهر و نیشبم، یان هه رچیم به سه ر بیت، هه رگیز ئه ره نی نالیم؛ له ترسی بیستنی وه لāmی له ن ته رانی، چونکه با ئه وه نه بینم، که به سه ر حه زره تی موسا داهات. رووداوه کان له شیعه ره که دا، به شیوه یه که رهنگیان داوه ته وه، هه ر به خویندنه وه ی شیعه ره که به سانایی هه ستی بی ده کهیت و ده یناسیته وه.

-مولانا، ده لیت:

ارنی کسی بگوید که تورا ندیده باشد

تو که بامنی همیشه چه تری چه لن ترانی (١٣٨٤ ش: ١٩٨)

له م دێره شیعه ردا مه ولانا پی وایه، که سیک داوای بینینی په روه ردگار بکات باشه، که باوه ری به بوون (وجود) ی نه بیت، یان نه یبینیت، من (شاعیر) باوه رم وایه، که تو به رده وام له گه لمدای، چ ته رای و چ له ن ته رانی (تری، لن ترانی) بۆم وه کو یه که وایه. لێره دا رهنگدانه وه ی رووداوه که زۆرتایه ته وه به تیروانینیکی عاریفانه داده نریت، سه باره ت به بینینی په روه ردگار.

٣-٢- گۆچان یا گۆپال، عه سا (عصا):

گۆچانه که ی حه زره تی موسا یه کیک له و هۆکارانه بووه، که بۆته مایه ی دروست بوونی چه ند رووداو و موعجیزه یه که له ژيانیدا، په روه ردگار له قورئانی پیرۆزدا باسی کردووه و به م شیوه یه له سوره تی (طه)، ده فه رموویت: [وما تلك بيمينك يموسى قال هي عصاى اتوكوا عليها وأهش بها على غنمى ولى فيها مأرب أخرى قال ألقها يموسى فألقها فاذا هي حية تسعى] قال خذها ولاتخف سنعيدها سيرتها الأولى [طه: ١٦-٢١]. کاتیک حه زره تی موسا گه یشته کیوی تور، ((په روه ردگار فه رمووی ئه ی موسا ئه وه چیه به ده ستی راسته وه موسا فه رمووی ئه وه گۆچانه که مه خۆم ده دم به سه ریدا کاتی رویشتن گه لای دره ختی بی ده وه رینم بۆ مه ره کانم وه چه ند کارو پیویتی تری بی ده که م په روه ردگار فه رمووی ئه ی موسا گۆچانه که ت فری بده جا ئه ویش فری دا ده ست به جی گۆچانه که بووه به ماریک به خیرایی ده رویشت موسا ترسا خوا ی گه وره فه رمووی بیگروه مه ترسه دلنیا به ده ی گیرینه وه بۆ شیوه که ی یه که م جاری ده یکه ی نه وه به گۆچان)) (بامۆکی ١٤٣٣: ٣١٤). په روه ردگار له چه ند ئایه تیکی تردا له سوره تی (طه)، باس له رووبه روو بوونه وه ی حه زره تی موسا ده کات، له گه ل ساحیره کانی فیرعه ون و ده فه رموویت: [قالوا يموسى إما أن تلقى وإما أن نكون أول من ألقى] قال بل ألقوا فإذا حبالوهم

وعصيمهم يخيل إليه من سحرهم أنها تسعى O فأوجس في نفسه خفيفة موسى O قلنا لا تخف
إنك أنت الأعلى O وألقى مافي يمينك تلقف ماصنعوا إنما صنعوا كيد ساحر ولا يفلح الساحر
حيث أتى O فأولقى السحرة سجدا قالوا لمنابر هرون وموسى [٦٥-٧٠]. دواى ئەوهى كه
پۆژى ڕووبه ڕوو بوونه وه كهى له نىوان چه زرهتى موسا و فيرعهون له گۆره پانيكى تهخت دياريكرا
به بهرچاوى خه لكه وه، ((ساحيره كان ووتيان ئەى موسا ياتو جادوه كهت فرى بده، يائيمه
له سه ره تاوه فرى ده دهين O موسا فه رمووى نه خير ئيوه له پيشه وه فرى بدهن ئەوانيش فرتياندا
جا له ناكودا گوريس و دارده سته كانيان وه ها هاته پيش چاوى موسا به هوى جادوه كه يانه وه
كه به راستى ده جولين و ده رۆن O جا موسا له دلى خويدا كه مى ترسا O ووتمان يى مه ترسه و پى
باك به بىگومان هه رتو سه ركه ووتوو ده بى O ئەوهى له ده ستي راستت دايه كه گۆچانه كه ته فرى
بده هه رچى جادووى ئەوان كروويانه قووتى ده دات و هه لى ده لوشى بىگومان ئەوهى ئەوانه
كروويانه ته نها فروفتلى جادوو بازه جادوو بازيش سه ركه ووتوو نابى له هه ركوى وه هاتى و
هه رچى بىكات O ئەوسا جادووگه ره كان خان به روودا به سوژده بردنه وه بۆ خودا ووتيان بپرومان
هيننا به به روه ردارى هاروون و موسا)) (بامۆكى ١٤٣٣: ٣١٦). ئەم چه ند ئايه ته له سورتهى
(طه) د؛ به شيويه كه تيكه ل به يرو هزرى شاعيران بووه، له ئە ده بى كوردى و فارسيدا، كه
بۆته مايه ي ئەوهى، له شيعره كانياندا رهنگ بداته وه، هه ريه كه به چه شنك به پى ويست و
تيروانينه كانيان له شيعره كانياندا باسيان كرووه و خستويانه ته روو. گۆچانه كهى چه زرهتى
موسا (د.خ)، بۆته سه رچاويه كه بۆ هۆنينه وهى شيعرو ئاماژه پيدانى چيرۆك و به سه رهاته كانى
ژيانى پيغه مبه ر موسا (د.خ)، له نيو دنياى ئە ده بى كوردى و فارسيدا، به تايبه تى له نيو هونه رى
شيعريدا، بۆنموونه:

-له دپره شيعريكا سالم، ده لىت:

سه هله گه ر موسا عه صاي كرده حه ي و سه همى نواند

موعجيزه ي دا دولبه رم هه رده م به مووى گيسوو ده كا (١٩٧٣: ٣١)

ئاسانه بۆ چه زره تى موسا (د.خ) ئە گه ر گۆچانه كهى بكاته مار يا ئە ژديهاو به هه ريه كه بنوييت،
به لام كاره گران و سه رسوره ينه ره كه ئە وه يه، كه دولبه ره كهى من به پرچ و زولف و ئە گريجه ي
موعجيزه ئە نجام ده دات. لپره دا ره نگدانه وهى رووداوه كه گه يشتۆته پله ي به راورد كردن،
له نىوان پيغه مبه ر موسا (د.خ) و مه عشوقه كهى، كه سه ره نجام هى ياره كهى به لاوه
سه رسوره ينه رتره.

-مولانا، ده لىت:

منكر مباحش بنگر اندر عصاي موسى

چون ازدهاست قالب لب را نهاده بر لب

يك لحظه آن عصا بد يك لحظه ازدها شد

كو خورد عالمي را وانگه همان عصا شد (١٣٦٧ ش: ٢٦٣)

شاعير له م شيعره ي سه ره وه دا باس له گۆچانه كهى چه زره تى موسا (د.خ) ده كات و ده لىت:

نكولى مه كه وبنواره ناو گۆپاله كهى چه زره تى موسا (د.خ)، كه چۆن له شيويه ئە ژديهاو

ليوه كانى له سه ريه كه داناوه و له يه كه ساتدا گۆپاله و ده بيه ته ئە ژديها و دنياى جادوگه ران ده خوات

و له هه مان كاتدا ده بيه ته وه گۆچان. ره نگدانه وهى ئە وئايه تانه ي پيوه دياره، كه رووداوه كانى تيدا

باسكراوه. له دپريكى تردا مولانا، ده لىت:

از آن سو كه عصاي ازدها شد

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

به دوزخ برد او فرعونيان را (همان: ٥٠)
لهم دیره‌دا مولانا باسی رووبه‌روو بوونه‌وه‌که‌ی حه‌زهرتی موسا ده‌کات، که ئه‌و کاته‌ی
گوپاله‌که‌ی فریده‌دات و ده‌بیته‌ مارئیکي گه‌وره‌و هه‌موو سحر و جادووی ساحیرانی فیرعه‌ون له
مه‌یدانه‌که‌دا له ناو ده‌بات و ره‌وانه‌ی دۆزه‌خیان ده‌کات. ئه‌م دیره‌شیعره‌ ره‌نگدانه‌وه‌ی ئایه‌تی
(٦٩) له‌سوره‌تی (طه) ی تیادا ده‌بینریت، که پێشتر خراوه‌ته‌روو.
-ویسالی، ده‌ئیت:

وه‌ک حه‌ضره‌تی موسا وه‌ره‌ مه‌یدانی موباریز
خه‌وفت نه‌بێ ئه‌وحیله‌یه‌ ده‌فعی به‌ عه‌صایه (١٩٨٦: ١٨٧)
وه‌کو حه‌زهرتی موسا وه‌ره‌ مه‌یدانی رووبه‌روو بوونه‌وه‌و مه‌ترسه‌، چاره‌سه‌ری ئه‌م فروفیلا‌نه
هه‌مووی به‌ گوچان ده‌کریت. ره‌نگدانه‌وه‌ی رووداوه‌کانی رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی حه‌زهرتی
موسا (د.خ)، له‌گه‌ل ساحیرانی تیادا ده‌بینریت، که له‌ ئایه‌ته‌کانی سوره‌تی (طه) دا، باسکراوه‌.
-حافظ، ده‌ئیت:

این همه شعبده خویش که می کرد اینجا
سامری پیش عصا و یدبضا می کرد (١٣٥٦: ٥٦٧)
سامری گه‌وره‌و ساحیرو جادوگه‌ری به‌نی ئیسراییلیه‌کان بووه‌، پێش ئه‌وه‌ی که حه‌زهرتی
موسا (د.خ) له‌کیوی تور بگه‌رێته‌وه‌و بۆناو قه‌ومه‌که‌ی، له‌کۆمه‌لێک زێری به‌نی ئیسراییلیه‌کان
مانگه‌یه‌ک دروست ده‌کات، دوا‌ی ئه‌وه‌ی که له‌ئاگر‌دا ده‌یتا‌وینێته‌وه‌، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موویان
فریو‌دات و په‌شیمانان بکاته‌وه‌ له‌ باوه‌ره‌ینان به‌خودا‌و به‌ حه‌زهرتی موسا (د.خ). شاعیر له‌م
دیره‌ شیعره‌دا پێمان راده‌گه‌یه‌نیت، که سامری هه‌موو سیحرو جادوه‌که‌ی خۆی له‌و‌ی له‌
به‌رده‌میان ده‌خاته‌روو، کاتێک حه‌زهرتی موسا (د.خ) ده‌گه‌رێته‌وه‌، له‌به‌رده‌می ئه‌ویشدا
ده‌یخاته‌روو. گوپال و ده‌سته‌ سپیه‌که‌ ئاماژهن بۆ حه‌زهرتی موسا (د.خ)، وه‌ک دوو موعجیزه‌ی
گه‌وره‌ که په‌روه‌ردگار به‌ حه‌زهرتی موسا (د.خ) ی به‌خشیبوو. ئه‌وه‌ی که باسما‌نکرد له‌قورئانی
پیرۆزدا بۆپێغه‌مبه‌ر (محمد) (د.خ) گێردراوه‌ته‌وه‌و له‌م دیره‌ شیعره‌دا ره‌نگیداوه‌ته‌وه‌.
-پاک، ده‌ئیت:

هه‌ر به‌ ته‌قدیری تۆ بوو دار عه‌صای موسای که‌لیم
بوو به‌ مار و سیحره‌های ساحیرانی قووت ئه‌دان (٢٠٠٧: ١٨١)
هه‌ر به‌فه‌رمان و ده‌سه‌لاتی تۆ (په‌روه‌ردگار) بوو، گوپاله‌که‌ی حه‌زهرتی موسا (د.خ) بووه‌ مار،
سیحرو جادووه‌کانی قووت دا‌و هه‌مووی به‌تال کردنه‌وه‌. دیره‌ شیعره‌ که ره‌نگدانه‌وه‌ی
ئایه‌ته‌کانی قورئانی پیرۆزی پێوه‌دیاره‌ به‌تایبه‌تی سوره‌تی (طه) له‌ئایه‌ته‌کانی (٦٨-٧٠)، که رووبه‌روو
بوونه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر موسا (د.خ) له‌گه‌ل ساحیرو جادووه‌گه‌ره‌کان ده‌خاته‌روو.
-عطار، ده‌ئیت:

عصا در دست موسی ازدها شد
همه باطل فرو برد و عصا شد (١٣٦٥ ش: ٣٥)
له‌م دیره‌ شیعره‌دا شاعیر باسی گوچانه‌که‌ی حه‌زهرتی موسا (د.خ) ده‌کات، که بووه‌ به‌مارئیکي
گه‌وره‌و هه‌موو سیحرو جادوه‌کانی به‌تالکرده‌وه‌و له‌ناوی بردن، پاشان گه‌رایه‌وه‌ سه‌ر دۆخی
پیشوی خۆی، که گوپالێک بوو به‌ده‌ستی حه‌زهرتی موساوه‌. ئه‌م دیره‌ شیعره‌ش ره‌نگدانه‌وه‌ی
ئایه‌ته‌کانی (١٨-٢١) ی، له‌سوره‌تی (طه) دا پێوه‌دیاره‌و به‌شیوه‌یه‌کی ئاشکرا له‌شروقه‌ کردنه‌که‌دا
ده‌بینریت.

له دېرېځي تر دا عطار، ده لیت:

از عصای آورد ثعبان پدید

و ز تنوری آورد طوفان پدید (۱۳۶۵ ش: ۶)

عطاری شاعیر له م دېره شیعره دا، باسی گفتوگوي نیوان پیغه مبه ر موسا (د.خ) و په روه ردگار ده کات، له کیوی سینا، به فهرمانی خودا هرکه گوچانه که ی هه لدا، ده ست به جی بووه ماریکی گه ووه و پاشان گه راپه ووه دوخی پیشووی خو ی که گوچان بوو، له نیوه دېری دووهم ئاماژه به لافاو، یان توفانه که ی سهرده می حه زره تی نوح (د.خ) ده کات. ئه م دېره شیعره په نگدانه ووهی ئایه ته کانی (۱۶-۱۷) ی، له سوره تی (طه) پیوه دیاره.

-عاسی، ده لیت:

ئه گهر فیرعه ونی میسریش بی زهریف با تی بگا بو خو ی

سیلاحي كوردی ساحیب حه ق عه سای مووسا و هاروونه (۲۰۰۸: ۱۱۰)

دوژمنی کورد ئه گهر فیرعه ونی میسریش بیت، ئه وه با باش بزانتیت؛ چه کی دهستی کوردان

گوپاله که ی حه زره تی موسا و براکه به تی. په نگدانه ووهی رووبه روو بوونه ووهی

پیغه مبه ر موسا (د.خ) و ساحیره به ناوبانگه کانی فیرعه ونی پیوه دیاره، که په روه ردگار له سوره تی (طه) له ئایه ته کانی (۶۵-۷۰) باسی کردووه.

-مولانا، ده لیت:

صد هزاران نیزه فرعون را

در شکست از موسی با یک عصا (۱۳۶۷ ش: ۲۲)

له م دېره دا مولانا به راوردېځي دروست کردووه، له نیوان هېزی له شکری فیرعه ون و حه زره تی موسا (د.خ) دا، ئه ویش ئه وه یه که سهدان هه زار یم و نېزه ی له شکری فیرعه وني به رامبه ر یه ک گوپالی حه زره تی موسا داناوه، که خو یان به رانه بری رانه گرت و تیک شکان. په نگدانه ووهی هه مان سوره ت و ئایه ته کانی نمونه ی پیشووی پیوه دیاره، به لام به وینه و شیوازیکی تر، خستوتیه روو. له شیعیکی دیکه دا مولانا، په نگدانه ووهی ته واوی ئایه ته کانی (۶۵-۷۰) ی، له سوره تی (طه) دا، خستوتیه روو، ده لیت:

ساحران در عهد فرعون لعین

چون مری کردند با موسی بکین

لیک موسی را مقدم داشتند

ساحران او را مکرم داشتند

زانک گفتندش که فرمان آن تست

گر همی خواهی عصا تو فکن نخست (۱۳۶۷: ۲۳۴)

له م چه ند دېره ی سهره ووه دا به شیوه یه کی گشتی شاعیر به مشیوه یه رووبه روو بوونه ووه که ده خاته روو، که جادوو گه ره کان له سهر په یمانی فیرعه وني نه فره ت لیکراودا، چوون بومه یدان و شوینی رووبه روو بوونه ووه که، یه کیکیان له پیشه وه بوو ریزیان لیده نا، به ریزه وه به حه زره تی موسا (د.خ) ی گووت: ئه گهر ده ته ویت خو ت تاقیبه که یته وه و گوپاله که ی ده ست به او یژی، ئه وه تو یه که م که سبه و کاره که ت ئه نجام بده. دواتر شاعیر به رده وام ده بیت و ده لیت:

گفت نی اول شما ای ساحران

افکنید ان مکرها را در میان

این قدر تعظیم دینشان را خرید

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد والفرس

کز مری آن دست و پاهاشان برید

ساحران چون حق او بشناختند

دست و پا در جرم آن در باختند (۱۳۶۷: ۲۵۷)

به لأم حه زره تی موسا (د.خ) له وه لأمدا ده لئیت: نه خیر ئیوهی جادووگهر له سه ره تادا په رۆکه کانتان فریډه نه ناوه راستی مهیدانه که وه و فیله کانتان بخه نه روو، ئه وه بوو دواي ئه نجامدانی جادوو که یان، له خستنه رووی کاری حه زره تی موسا (د.خ) تیگه یشتن و ده ست و قاچیان له ده ست داو که وتنه سه رزه وی و باوه ریان هیئا، واته که وتنه کرنۆش بردن بۆ یه زدانی مه زن. رووداوه که ئه وه ونده به هیزبووه، شاعیر هه مووی به شاعیر هۆنیوه ته وه و وینه ی سه رنج راکیشی لی دروست کردوو.

-حه مدی شاعیر له دیره شاعیریکدا، ده لئیت:

چ پهروامه ره قیانت ئه گهر فیرعه ون و هامان

که لیمه عاشقی پیرت که نایه سه ر عه سا ده ستی (۲۰۱۰: ۲۴)

حه مدی شاعیر ده لئیت: بی ترس و بی باکم له وهی ئه گهر دوژمنه کانت فیرعه ون و هامانیش بن، هه ره ونده حه زره تی موسا (د.خ) ده ست بداته گوپاله که ی، هه موویان له ناوده بات.

ره نگدانه وهی رووداوی رووبه روو بوونه وهی حه زره تی موسا (د.خ) ی، له گهل فیرعه ون و هامانی ساحیر له دیره شاعیر که دا ده بینریت، که به سه رکه وتنی حه زره تی موسا (د.خ)، کو تایی هاتوو.

-صائب تبریزی، ده لئیت:

گلو نفس چون فرعون را محکم به دست آور

چو موسی اژدها را گر عصای خویش می خواهی (۱۳۶۴ ش: ۶۷)

شاعیر له نیوه دیری یه که مدا ئامۆزگاریمان ده کات و پی وایه، هه واو ئاره زوومان وه کو هه واو ئاره زووی فرعه ون سه رکیش و گومرایه، ئه وا پیویسته جلوه ی توند بگرین، له نیوه دیری دووه میشدا ده پرسیت، ده ته ویت وه کو حه زره تی موسا (د.خ) ئه ژدیها بیته گوپالی ده ست. شاعیر به پیچه وانیهی به سه رهات و شاعیرانی تر هاتوو، ده لئیت: ئه ژدیها بیته گوپالی ده ست، نه ک گوپالی ده ست بیته ئه ژدیها. ره نگدانه وه که به سانای ده بینریت له ناو دیره شاعیر که دا. بویه ده توانین بلین، له م چهند نمونه شاعیریهی سه ره ودا ره نگدانه وهی ئه م چهند ئایه ته ی قورئانی پیروژ له سوره تی (طه) دا، زور به روون و ئاشکرا له ناو شاعیر که کاند به دی ده کریت و شاعیران هه ریه که به شیوازی خوی وینه ی ره نگدانه وه که ی له شاعیر که کاند خستۆته روو.

۲-۴- یه دی به یزا (ید بیضاء):

ئهمه ش موعجیزه یه کی تری پهروه ردگار بووه، بۆ حه زره تی موسا (د.خ)، پهروه ردگار له سوره تی (طه) ده فه رموویت:

[واضمم يدك الى جناحك تخرج بيضاء من غير سوء آية أخرى O لنريك من آيتنا الكبرى] (۲۱- ۲۲). پهروه ردگار، دواي موعجیزه ی گوپاله که، فه رمانی به حه زره تی موسا کرد، فه رمووی: ((ده ست بخه ره بن بالٹ پاشان ده ری بیته که ده ردیت سپیه وه ک کافور ده ره وشیت وه بی ئه وهی به له کی ونه خویشی بیت ئهمه ش موعجیزه یه کی تره جگه له گوچانه که ت بۆ ئه وهی هه ندی له و موعجیزه و به لگه گه وره کانی خۆمانت پیشان بده ی)) ((بامۆکی، ۱۴۳۳: ۳۱۳)). ئه م موعجیزه یه بۆته ئیلهام بۆ چهندین شاعیرانی

كورد و فارس، كه به چهند شیوهو شیوازیک له شیعره کانیاندا رهنگی داوه تهوه و وینهی هونهری بهرزیان لی هونیوه تهوه. بۆنموونه:

- مه لای جزیری، ده لیت:

حاجه ت نیه جانا یه دی به یضا به در نائین

ئینکار ددین دانه بت ئیعجاز چ حاجت (۱۳۶۱ ش: ۱۲۷)

شاعیر له م دیره شیعره دا، راستی بابه ته که ده خاته پروو؛ ده لیت: ته گهر گومان و ئینکاری له دیندا نه بیت، تهوه هیچ پتیوست به پیشاندانی دهستی سپی و موعجیزه ناکات. لیره دا موعجیزه ی دهسته سپیه که ی پیغه مبه ر موسا (د.خ)، که له قورئاندا باسکراوه، به پروونی له دیره شیعره که دا رهنگی داوه تهوه و وینهیه کی تری لی دروست کردوه.

- نالی، ده لیت:

شهو ئه م ما که وکه به ی ههر که وکه بی نیلی فه له ک ده تگوت

له میسری رۆژی زینه ت دهستی موسای ئیبی عیمرا نه (۲۰۰۸: ۱۵۸)

لیره دا شاعیر ته و وینهیه ی دروستی کردوه له دوو شوینی جیایه، له ئاسمانی شین و له سه ر زهوی میسره، له دوو رووداوی جیا دا، که ههر دووکیان به هو ی رهنگدانه وه ی دهسته سپیه که ی پیغه مبه ر موسا (د.خ) نه خشینراوه و له وه وه سه رچاوه ی گرتوه.

- سالم، ده لیت:

له قوبه ی نووری پوستانت یه دی به یضا نمووداره

ئه به د ناگاته دوگمه ی جی جامه ی تو که فی موسا (۱۹۷۳: ۲۷)

هه موو ئه ندامانت بریسکه دارو به ره ونه قه، به س یه دی به یزای هه زه تی موسا (د.خ) به ناوبانگ و سه رسور هینه ره، به لام هه رگیز ناوله پی دهستی هه زه تی موسا ناگاته جی قوچه ی کراسه که ت. رهنگدانه وه که بوته مایه ی دروست کردنی به راورد له نیوان ئه ندامانی له شی مه عشوق و دهسته سپیه که ی پیغه مبه ر موسا (د.خ)، شاعیر پی وایه مه عشوقه که ی بی هاوتایه و هه زه تی موساش (د.خ)، له سپی و بریسکه دانه وه ی دهستی پی ناگات.

- حاجی قادر، ده لیت:

له سه ر کتیوان گوئووک و لاله ی سوور

یه دی به یزای مووسایه له سه ر توور (۱۹۸۶: ۲۵۲)

له م دیره شیعره دا حاجی کوئووک و لاله ی سووری سه ر کتیوه کانی، به دهستی سپی و بریسکه داری پیغه مبه ر موسای (د.خ) چواندوه له جوانیدا له سه ر کتیوی تور، کاتیک به فه رمانی په روه ردگار له ژیر بالی داناو پاشان ده ریکرد، له سپیان ده بریسکایه وه وه کو کافور. رهنگدانه وه ی رووداوه که بوته هو ی دروست کردنی هونهری لیکچواندن له شیعره که دا.

- موختار جاف، ده لیت:

دولبه رم فه رموی ئه گهر ده ست بگاته باخه لم

تو به ته حقیق هه روه کو مووسا یه دت به یزا ئه که ی (۱۹۸۶: ۱۷۴)

شاعیر له م دیره شیعره دا بۆمان ده گپ ته وه، که دولبه ره که ی پی گوتوه ئه گهر ده ست بگاته باخه لم (یار)، ئه و وه کو دهستی پیغه مبه ر موسا (د.خ) سپی و بریسکه دار و به ناوبانگ ده بیت، واته موعجیزه ده خولقینیت. لیره دا رهنگدانه وه ی رووداوه که بوته مایه ی دروست کردنی وینه ی هونهری و هونهری ئامازه کردن له شیعره که دا.

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

-خادیم، ده‌لێت:

ئه‌وه‌ی ده‌ستی به‌دامانت گه‌یوه‌ قه‌ت بزر نابێ
له‌دوو عاله‌م ئه‌بێ مه‌علووم یه‌دی به‌یزایه‌ ئه‌م ده‌سته (١٩٨٠:٢٣٧)
ئه‌وه‌ی ده‌سته‌کانی به‌دامانی بگات، ده‌ستی سپی و بریسکه‌دار ده‌بی‌ت و له‌هه‌ردوو دنیا دیار و
ناسراو ده‌بی‌ت، وه‌کو ده‌ستی چه‌زهرتی موسا(د.خ). ره‌نگدانه‌وه‌ی رووداوی ده‌سته سپیه‌که‌ی
چه‌زهرت ئه‌وه‌نده سه‌رسوره‌یه‌نه‌ره سنووره‌کانی دونیای تیپه‌پارنده‌وه‌و له‌دونیایه‌که‌ی تریش
ده‌ناسرێته‌وه‌.

- صائب تبریزی، ده‌لێت:

از شکوفه هر کف خاکی یدبیطضا شده است
صخره موسی است هر سنگی ز جوش چشمه سار (٧٩:١٣٦٤)
شاعیر له‌م دێره‌ شیعهره‌دا هێزی ره‌نگدانه‌وه‌ی ده‌سته‌سپیه‌ نورانیه‌که‌ی چه‌زهرتی
موسا(د.خ) ده‌خاته‌روو، که پێی وایه له‌سه‌ر رووی هه‌ر خاکی‌که‌دا غونچه‌ گوله‌کان
بوونه‌ته ده‌سته سپیه‌که‌ی چه‌زهرتی موسا(د.خ) له‌جوانی و ناسراویدا، جۆش خواردنی
هه‌ربه‌ردیکیش، سه‌رچاوه‌که‌ی بۆ تاشه به‌رده‌که‌ی چه‌زهرتی موسا(د.خ) ده‌گه‌ڕێته‌وه‌.
ره‌نگدانه‌وه‌ی به‌سه‌رهاته‌که‌ ئه‌وه‌نده به‌هێزه، شاعیر هه‌موو شته‌کان ده‌گه‌ڕێنێته‌وه‌ بۆ
موعجیزه‌که‌ی چه‌زهرتی موسا(د.خ).

-سعدی شیرازی، ده‌لێت:

بلاغت یدبیطضای موسی عمران
به‌کید سحر چه‌ماند که ساحران سازند؟ (٥٦:١٣٦٢)
شاعیر له‌م دێره‌ شیعهره‌دا ره‌نگدانه‌وه‌ی رووداو به‌سه‌رهاته‌کانی پێنج ئایه‌تی قورئانی پیرۆزی تیا‌دا
خستۆته‌روو، له‌ سوره‌تی (اعراف) ئایه‌تی(١٨٠)، که چه‌زهرتی موسا(د.خ) ده‌ستی له‌ناو گیرفانیدا
ده‌رده‌هێنێت نورانی و سپی ده‌بی‌ت، له‌نیوه دێری دووه‌میشدا باسی له‌ ئایه‌ته‌کانی(٨٥،٨٧،٩٥)
سوره‌تی(طه) کردووه، که ساحیران فیل و سیحری خۆیان نیشانداوه‌و سامری چۆن مانگا‌که‌ی
دروست کردووه، بۆ فریودانی شوێنکه‌وتوانی چه‌زهرتی موسا(د.خ) له‌کاتی‌که‌دا که خۆی له‌ناویان
نه‌بووه. که‌واته ره‌نگدانه‌وه‌که لیوان لیوه له‌نیو ئه‌م دێره‌ شیعهره‌دا.

-حافظ شیرازی، ده‌لێت:

بانگ گاوی چه صدا باز دهد عشوه مخر
سامری کیست که دست از یدبیطضا ببرد (١٢٣:١٣٥٦)
شاعیره‌م دێره‌شیعهره‌دا، جیاوازی نیوان ساحیر و پیغه‌مبه‌ری خودامان بو‌ده‌کات و سحر و
موعجیزه‌مان بۆ جیا‌ده‌کاته‌وه، که پێمان ده‌ی: بانگ کردن و په‌رستنی مانگایه‌ک، چ وه‌لام و
ئاماده‌باشیه‌کی هه‌یه‌بۆت؟ تا‌کو شوێنی بکه‌وی. ئا‌گاداربه‌ فریونه‌خۆی و بکه‌ویته ژێر
کاریگه‌ریانه‌وه، چونکه سامری ئه‌وه‌که‌سه‌نیه‌، که بتوانی‌ت پێش له‌ چه‌زهرتی موسا(د.خ) بگه‌ڕێت
و شتێک له‌و باشت‌ر، یان به‌هێتر بکات. کاری چه‌زهرتی موسا(د.خ) له‌سه‌رووی ده‌سه‌لاتی
مرۆقه‌وه‌یه‌و موعجیزه‌یه‌که په‌روه‌ردگار پێی داوه، سامری چۆن ده‌توانی‌ت به‌رانبه‌ری بوه‌ستیت.
لێره‌دا ره‌نگدانه‌وه‌ی رووداو‌که، ئه‌وه‌نده به‌هێزه، شاعیر ها‌توو خۆی خزانده‌وته نیو بابته‌که‌و
خوێنه‌رانی لی ئا‌گادار کردۆته‌وه‌.

- مولانا، ده‌لێت:

عشق او گرد برانگیخت ز دریای عدم

يد بيضاء و عصا شد ثعبان رسدش (١٣٨١:٤٦٢)

شاعیر لێڤه دا ڤه نگدانه وهی ڤووداوه کانی سورتهی (طه و الاعراف)ی، له ئایه ته کانی (٨٧، ٨٥، ١٨٠ و ٩٥) دا، به یه که وه گری داوه. به تیروانینه عیرفانیه که ی ڤیمان ڤاده که یه نیت، که گۆڤانی گۆڤاله که ی حه زره تی موسا (د.خ) بۆ ئه ژدیه او خواردنی سیحری ساحیران و نورانی بوونی دهستی و برسیکه دانه وهی، لایق به خو شویسته، به ئه ندازه ی خو شه ویستی بۆ خو شه ویسته که ی (عشق بۆ معشوق)، که له ده ریای نه بووندا ده خولیته وه.

-فلکی شروانی، ده لیت:

حسام تو ید بیضای تست وتو موسی

خم کمند تو ثعبان تست و معرکه تور (١٣٦٥: ٩٨)

شاعیر له نیوه دێڤی یه که مدا باسی موعجیزه ی دهسته سپی و برسیکه داره که ی حه زره تی موسا (د.خ) ده کات، له سورته ی (طه) دا. له نیوه دێڤی دووه میشدا باسی گۆڤاله که ی حه زره تی موسا (د.خ) ده کات، له سورته ی (الاعراف) ئایه تی (١٠٨) دا، که ده بیته مارو له ڤووبه ڤوو بوونه وه که ی له گه ل ساحیراندا به فهرمانی ڤهروه دگار فری ده داته سه رزه وی و ده بیته ماریکی گه وه. شاعیر ڤه نگدانه وهی ڤووداوه کانی هه ردوو سورته ی له دێڤه شیعه که دا کۆکردۆته وه و به وینه یه کی جیاواز خستۆتیه وه ڤوو.

٢_٥_ وادی ئه یمه ن (وادی ایمن):

شیو یا دۆلی لای راستی هه ره ڤیروژ، یه کیکه له و شوینانه ی، که یه کیك له ڤوودا و به سه رهاته کانی ژیا نی حه زره تی موسا (د.خ) ی تیا دا ڤوویدا، ئه ویش به هۆی بینینی ئاگرێك له ناو دۆله که دا بوو، که حه زره تی موسا له شه وه زنگێکی ساردو سه رمادا ریگی به م دۆله که وت، له کاتی گه ڤانه وهی بۆ میسر. ڤهروه دگار له قورئانی ڤیروژدا باسی کردوو، ده فهرموویت: [وهل أنك حدیث موسی إذ رء انارا فقال لأهله مکثوا إني ءانست نارا لعلی ءاتیکم منها بقبس أو أجد علی النار هدی] فلما أتها نودی یموسی إني أنا ربک فاخلع نعلیک إنيک بالواد المقدس طوی] (طه: ٩-١٢). ڤهروه دگار، به ڤیغه مبه ر (محمد صلی الله علیه وسلم) ی فهرموو: ((ئایا هه و ال و ده نگو باسی موسا ڤیغه مبه رت ڤیگه یشتوو ده کاتی ئاگرێکی بینی به خێزانه که ی ووت: لێڤه بمیننه وه به راستی من ئاگرێکم به دی کردوو ئه ڤۆم بۆلای به لکو له و ئاگره چلۆسکیکتان بۆ بینم خۆتانی ڤ گهرم بکه نه وه یان لای ئه و ئاگره ریگا نیشان ده ریکم ده ست که وی ده کات گه یشته لای ئاگره که بانگی لێ کرا: ئه ی موسا به راستی من ڤهروه دگاری تۆم ده ی ڤیلا وه کانت دا که نه له بهر ڤیزی شوینه که چونکه بیگومان تۆ له شیوی ڤیروژو به فهری (طووا) دایت)) ((بامۆکی، ١٤٣٣، ٣١٢)). ئه م چه ند ئایه ته ی سورته ی (طه) ڤه نگدانه وه ی له نێو شیعی شاعیرانی کورد و فارسدا به جۆریکه، که بۆته هه وێنی چه ن دین شیعو که رسته ی خامی چه ن دین وینه ی شیعی سه رنج ڤاکیش له ناو شیعه کانیاندا. بۆنموونه:

-مه لای جزیری، ده لیت:

ژ وادی ئه یمه نی دل بهر نزام ئه نگو شته ک ئیظهار کر

کو خو ش ئه نوارو به رقن ئه و ته جلا بون د گۆڤیدا (١٣٦١: ٥٠).

کو: که وا. خو ش: جوان. ئه نوار: رو شنایی. برق: بروسکه، کاره با. ته جلا: دیارده.

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

جزیری لہم دیرہ شیعردا، ئاماژہی بہ چیرۆکی حەزەرەتی موسا(د.خ) کردووہ، کہ گەراوہتەوہ بۆ میسر ھاوژینە کە ی لە گەلدا یەو دووگیانی ش بووہ، لە شەوێکی ساردا لە وادی ئەیمەن ئاگریک لە دورەوہ دەبینیت؛ دەیهوێت بچیت کە مێکی لێبھینیت، بۆئەوہی ھاوژینە کە ی خۆی پێ گەرم بکاتەوہ... بە ھۆی رەنگدانەوہی رووداوہ کە وێنە یەکی دیکە ی سەرنجراکێشی لێ ھۆنیوہتەوہ.

-پەرتۆ، دەلێت:

ب تە رابە ژ ماو مەن ھەرە نیف وادی ئەیمەن

بین سراً قەوی رەوشەن مثالی مووسای عمران (٢٠٠٦: ٣٠٤)

شاعیر لہم دیرہ شیعردا، دەلی: ھەستە برۆ دوورکەوہ لە دنیاو منەتکارانی، وەکو موسای کوری عمران برۆ بۆ وادی ئەیمەن و پازو نھینێ بە ھێزو رۆشن و بریسکە دارەکان ببینە. رەنگدانەوہی رووداوہ کە ی وادی ئەیمەن لە شیعردا کە دا بە ھێزەو شاعیر وێنە یەکی بە ھێزیشی لێ دروست کردووہ.

-نالی شاعیر، دەلێت:

وادی بووہ بە وادی یی پر نووری تووری نار

نەعلەین لە پێ فری بدە(نالی) بە ئەیمەنی (٢٠٠٨: ١٢٠)

شاعیر دەلێت: وادی بۆتە دۆلێکی پر نوور و ئاگر لە تووری سینا، بە راستی پێویستە نالی تۆش نەعلە کانت فری بدە ی وەکو حەزەرەتی موسا کە چۆن پەرورەدگار فەرمانی پێکرد و نەعلەکانی لە وادی ئەیمەن لە پێکردوہ. شاعیر لە نیوہ دێری دووہدا ناوی خۆی تێکەل کردووہ و وێنە یەکی پازاوہی پێ دروست کردووہ، لە گەل ئەو چەند وشە یەکی کە لە نیو ئەم چەند ئایەتە ی خستۆتمانە روو لە سورەتی(طہ) بە کاری ھینان، لەوانە:(وادی، نار، ایمن، نعل)، کە بە خۆتێندەوہی شیعردا کە رەنگدانەوہی رووداوہ کە ت بۆ دەردە کەوێت.

-وہ فای، دەلێت:

ھەردلێکی مەزھەری دیدارە وادی ئەیمەنە

خۆتە جەللا مونحە سیر بۆ سینە یی سینا نەبوو (٢٠١٢، ٢٤٦)

وہ فای لہم دیرہ شیعردا یی وایە، ھەموو دلیک دەتوانی رۆلی دۆلی ئەیمەن ببینی، کاتیک دەبیتە جی دەرکەوتنی دوو خۆشەوێست. خۆ دەرکەوتنە کە ی پەرورەدگار دەرکەوتنێکی تایبەت نەبوو بە سینە یی سینا. رەنگدانەوہی رووداو ی وادی ئەیمەن داھینانی ھیناوتە کایەوہ، بە تایبەتی لہم دیرہ شیعردا.

-خادیم، دەلێت:

تاگە یشتە ئاگریکی دوور لە وادی ئەیمەن

مەوج ئەدا جیلوہی منەوہر بۆ ھەموو کەون و مەکان (١٩٨٠، ١٦٥).

تا کو حەزەرەت گە یشتە ئاگرە دوورە کە ی دۆلی ئەیمەن، ئەوا دەرکەوتن و بریسکە دانەوہی ئاگرە کە ھەموو شوێنە کانی رووناک کردوہ و کردی بە چراخان. رەنگدانەوہی ئاگرە کە ی دۆلی ئەیمەن تەواوی شیعردا کە ی گرتۆتەوہ و بۆتە سەراچاوہی ئیلاھام بۆ شاعیر.

-حافظ، دەلێت:

مددی گر بە چراغی نکند آتش طور

چارە تیرە شب وادی ایمن چە کەنم (١٣٥٦، ٣٢٦)

شاعیر له‌م دێڤه‌دا ئه‌وه‌باس ده‌کات، ئه‌گه‌ر ئاگره‌که‌ی کێوی تور به‌چرایه‌ک هاوکاریم نه‌کات، ئه‌وه‌ چۆن چاره‌سه‌ری تاریکه‌ شه‌وی دۆلی ئه‌یمه‌ن بکه‌م؟ شاعیر ده‌سته‌وستان وه‌ستاوه‌و هه‌موو هیوایه‌کی به‌ ئاگره‌که‌یه‌. وه‌کو چه‌زهره‌ی موسا (د.خ)، که‌ به‌هیواوه‌ ده‌یروانییه‌ ئاگره‌که‌. لێڤه‌دا رهنگدانده‌ی رووداوه‌که‌ ته‌واوی هه‌ست و نه‌ستی شاعیری گرتۆته‌وه‌، هه‌رچه‌نده‌ وه‌کو شاعیرانی تر له‌رووی زمانه‌وانیشه‌وه‌ هه‌مان وشه‌و که‌رسته‌ی به‌کاره‌یناوه‌ته‌وه‌.

یان له‌دێڤه‌ شیعریکی تر دا حافظ، ده‌لێت:

شب تار است و ره وادی ایمن درپیش

آتش طور کجا موعد دیدار کجاست (۱۳۵۶، ۲۳۱)

شاعیر له‌م دێڤه‌شعیره‌دا زۆر به‌روونی باس له‌ شه‌وه‌ده‌کات، که‌شه‌ویکی تاریکه‌و رێگی دۆلی ئه‌یمه‌نیشی له‌پێشه‌، به‌لام ئاگرو نوری دۆلی ئه‌یمه‌نی نزیك له‌ کێوی تور له‌کۆی و دیدارو ته‌ج‌ه‌لای په‌روه‌ردگار به‌ چه‌زهره‌ی موسا (د.خ) له‌کۆی؟ بۆ شاعیر جێگی پرسیاره‌، بینینی نورو ته‌ج‌ه‌لای په‌روه‌ردگار له‌گه‌ل بینینی ئاگر و هه‌ولدان بۆ به‌ده‌سته‌هێنانی چلۆسێک ئاگر له‌کۆی؟ که‌ جیاوازییه‌کی زۆریان له‌نیواندا هه‌یه‌و شاعیریش بۆی یه‌کلا ناکرێته‌وه‌وسه‌ری لێ سوپماوه‌. رهنگدانده‌ی رووداوه‌که‌، بۆته‌ مایه‌ی گومان دروستکردن له‌لای شاعیر، بۆیه‌ له‌م دێڤه‌شعیره‌دا که‌وتۆته‌ پرسیارکردن.

-سعدی شیرازی، ده‌لێت:

موسی طور عشقم در وادی تمنا

مجروح لن ترانی چون خود هزار دارم (۱۲۷، ۱۳۶۲)

سعدی له‌م دێڤه‌ شیعیره‌دا باس له‌خۆشه‌ویسته‌که‌ی ده‌کات و ده‌لێت: خۆشه‌ویسته‌که‌م وه‌کو خۆشه‌ویسته‌که‌ی چه‌زهره‌ی موسا (د.خ)، له‌ دۆلی توردا زامدارو نه‌خۆشه‌، خۆشم وه‌کو تۆ (چه‌زهره‌ی موسا (د.خ)) هه‌زار ئاره‌زوو و داواکاریم هه‌یه‌، به‌لام هه‌رگیز نایبینم. رهنگدانده‌ی رووداوه‌که‌ ئه‌وه‌نده‌ به‌هێژه‌، شاعیر خۆی و خۆشه‌ویسته‌که‌ی هێناوه‌ته‌ ئاستی چه‌زهره‌ی موسا (د.خ) و هاوسه‌ره‌که‌ی، که‌ دوو رووداوی به‌یه‌که‌وه‌ گرێ داوه‌و وێنه‌یه‌کی کاریگه‌ری لێ دروستردوه‌.

-عطارنیشاپوری، ده‌لێت:

همچو موسی دیده‌ای آتش ز دور

لاجرم موسیجه‌ای برکوه‌ طور (نیشاپوری، ۱۳۶۵، ۳۵).

له‌م دێڤه‌ شیعیره‌دا شاعیر، باس له‌وه‌ ده‌کات؛ که‌ هه‌روه‌کو ئه‌و ئاگره‌ی، که‌ چه‌زهره‌ی موسا (د.خ) له‌ دووره‌وه‌ بینویه‌تی، له‌ناکاو بووه‌ته‌ باندیه‌ک له‌سه‌ر کێوی تور. واته‌ له‌بنه‌په‌تدا ئاگرنه‌بووه‌، به‌لام چه‌زهره‌ی موسا (د.خ) به‌ شیوه‌ی ئاگریبینویه‌تی. رهنگدانده‌ی رووداوه‌که‌ی وادی ئه‌یمه‌ن شاعیری گه‌یاندۆته‌ یه‌قین که‌له‌بنه‌په‌تدا ئاگر نه‌بووه‌، به‌لام چه‌زهره‌ی له‌ شیوه‌ی ئاگری بینویه‌تی.

یان له‌شیعریکی تر دا ده‌لێت:

چون بنزدیک او شد از نعلین دور

گشت در وادی مقدس غرق نور

موسی عمران اگرچه بود شاه

هم نبود آنجاش بانعلین راه (۱۳۶۵، ۱۶).

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

لهم دوو دێره شیعره شدا عطار، به مجۆره باسی به سه رهاته که ده کات، که کاتیک چه زه تی موسا (د.خ) له پرووناکیه که نزیک بۆوه، واته گه یشته دۆلی پیرۆز، له نه عله کانی دوور که وته وه، چونکه به فه رمانی خودا نه عله کانی داناو له وی نو قمی پرووناکییه که بوو، نه گه رچی چه زه تی موسا (د.خ) پادشا بوو، به لام له وی ب نه عل و پێلاو بوو. پروودا وه که زۆر به وردی له ناوئه م شیعره دا با سکراره و ره نگدانه وه که ی تو خکر دوو ه.

-هاتف اصفهانی، ده لیت:

هر طرف دیدم آتشی کان شب

دید در طور موسی عمران

شاعیر ده لیت: له هه ر شو ئینیک، یان له هه ر جیگایه ک له شه ودا ئاگر و پرووناکی ببینم، وه کو چه زه تی موسا کوری عیمران ده ببینم. شاعیر بینین و تێروانی خۆی، بۆ ئاگر و پرووناکی ده چو ئینیت به هه مان شیوه ی بینینی نه و نوره ی که چه زه تی موسا (د.خ) له دۆلی ئه یمه ن له شیوه ی ئاگر بینویه تی. واته ره نگدانه وه ی پروودا وه که بۆته هۆی هاو تاکردنی بینین و تێروانی شاعیر له گه ل بینین و تێروانی چه زه ت له تاریکی شهودا.

-مهدی سه یلی، ده لیت:

وادی ایمن درون جان توس

کشتن فرعون در فرمان توس (١٢٦، ١٣٩٠)

شاعیر لهم دێره شیعره دا باس له دۆلی ئه یمه نی پیرۆز و فیرعه ون ده کات، که ئه م دۆله پیرۆزه له کانگی دَل و گیانی ئیوه دایه، ههروه ها کو شتنی فیرعه ونیش هه ر له ژیر فه رمان و ویستی ئیوه دایه، که مه به ستی پهروه ردگار. ره نگدانه وه و هۆینه وه ی ئه م دوو پروودا وه خۆی له ژیر کاریگه ری به سه رهاته کانی پیغه مبه ر موسا (د.خ) دا ده بینیتته وه. که هه موو ئه مانه هه ر له ژیر ده ست و ده سه لات یه زداندا یه و ب فه رمانی نه و هیچ کاریک ئه نجام نادریت.

-مولانا له شیعریکدا، ده لیت:

بکن ای موسی جان، خلع نعلین

که اندر گلشن جان نیست خاری (١٣٦٢، ٩٩٧)

پهروه ردگار له سوره تی (طه) ئایه تی (١٢) دا، باسی نه و به سه رهاته ی چه زه تی موسا (د.خ) ده کات، کاتیک له ئاگره که نزیک ده بیتته وه، پهروه ردگار پیتی ده فه رمویت، پێلاوه کانت له پ بکه وه، چونکه تو له شو ئینی پیرۆزی دۆلی ئه یمه ندایت. له لای مولانا ش به مجۆره رهنگی داوه ته وه، که ده لیت: موسا گیان پێلاوه کانت له پ بکه وه، چونکه تو له ناو گو لستاندا یه، گو لستانیش درکی لی نییه. یان له شیعریکی تر دا ده لیت:

موسی اندر درخت آتش دید

سبزتر میشد آن درخت از نار (١٣٦٢، ٤٥٧)

شاعیر لهم دێره شدا ره نگدانه وه ی سوره تی (طه) ئایه تی ژماره (١٠) ی، به شیعره که یه وه دیاره، که ئاگریک ده بینیت و ده چیت بۆلای، ته واوی موعجیزه که لێره وه ده ست پیده کات. شاعیر ئاماژه به بینینی ئاگره که ده کات له لای چه زه تی موسا (د.خ)، سه ره تا واده زانی ئاگره که له سه ر داره که یه، به لام داره که له بهر پرووناکی ئاگره که گه لا کانی سه وزتر ده بن. مه به ستی نه وه یه که له بنه ره تا ئاگر نه بووه و له سه رداریش نه بووه، به لکو پرووناکی نور بووه.

-صائب تبریزی، ده لیت:

تا دور چو نعلین نسازی دو جهان را

صائب سفر وادی ایمن چه خیال است (۱۰۴۵، ۱۳۷۴)

شاعیر له‌م دێره شیعره‌دا ئاماژه به‌وه‌ده‌کات، که دوو دونیا دروست مه‌که، ئه‌وه‌ته‌ه‌زه‌رتی موسا(د.خ) ئه‌وه‌نده‌ دوور چوو ئینجا نه‌عل و پێلاوه‌کانی به‌که‌لکی دونیاکه‌ی دیکه نه‌هات، پاشان شاعیر مۆنۆلۆگیك دروست ده‌کات و پرسیار له‌خۆی ده‌کات، ئه‌ی صائیب گه‌شتکردنی تۆ بۆ وادی ئه‌یمه‌ن چ جۆره‌ خه‌یالیکه‌ ده‌یکه‌ی؟ شاعیر وه‌کو هه‌موو شاعیره‌کانی تر، ره‌نگدانه‌وه‌ی رووداو و به‌سه‌ره‌هاتی پێغه‌مبه‌ر موسا(د.خ)، راسته‌وخۆ له‌شیعره‌که‌یدا ره‌نگی داوه‌ته‌وه‌و به‌روونی ده‌بیرت و بۆته‌ هۆی دروستکردنی وینه‌یه‌کی دیکه‌ی هونه‌ری سه‌رنجراکێش.

ئه‌نجامه‌کان

له‌کو‌تاییدا به‌م خالانه‌ی خواره‌وه‌ گه‌یشتین:

۱- لیکچوون له‌رواله‌ت و ناوه‌پۆکدا، له‌گه‌ڵ جیاوازی له‌ تیروانین و گه‌یاندندا؛ گرنگترین ئه‌وبابه‌تانه‌ن که‌ شاعیرانی کورد و فارس شیعره‌کانیان پێ وێناکردووه‌.

۲- ئه‌وه‌قوناغه‌ی که‌ ه‌زه‌رتی موسا(د.خ) پێیدا تیپه‌ر بووه‌، قوناغێکی یه‌كجار گرنگ و سه‌خت بووه‌، کاریگه‌ری رووداو و به‌سه‌ره‌هاته‌کانی ژیا‌نی، سو‌دیکی زۆریان هه‌بووه‌، بۆ گه‌یاندنی بیرو په‌یامی شاعیران، که‌ به‌روونی به‌ به‌ره‌مه‌کانیانه‌وه‌ دیاره‌ و له‌ شیعره‌کانیاندا ره‌نگی داوه‌ته‌وه‌.

۳- چیرۆک و گێڕانه‌وه‌ی موعجیزه‌کانی ژیا‌نی پێغه‌مبه‌ر موسا(د.خ) له‌ قورئانی پیرۆزدا، بوونه‌ته‌ دیارده‌یه‌کی ئه‌ده‌بی دیار، له‌ نێو چه‌ندین به‌ره‌می شاعیرانی کورد و فارسدا؛ که‌ ئاماژه‌یان پێکراوه‌ و بوونه‌ته‌ مایه‌ی کارتی‌کردن و سه‌رچاوه‌ی به‌شێک له‌داهێنانه‌ هونه‌ریه‌کانیان، که‌ ئیلهام به‌خش بووه‌، بۆ هۆ‌نینه‌وه‌ی وینه‌ی هونه‌ری شیعی سه‌رنجراکێش، به‌تایبه‌تی له‌لای شاعیرانی ناوبراودا.

۴- ئه‌م نموونه‌ شیعیانه‌ی خراونه‌ته‌روو، ئه‌وه‌مان بۆ ده‌سه‌لمێن، که‌ رووداو و به‌سه‌ره‌هاته‌کان کاریگه‌ریه‌که‌یان ئه‌وه‌نده‌ گه‌وره‌و مه‌زن بووه‌، ده‌توانین ب‌لێن شوێن په‌نجه‌یان له‌سه‌ر ئه‌ده‌بی جیهانی جێهێشتوو.

ههندیك له وشه و مانای دیره شیعره کان:

وشه	مانا	وشه	مانا	وشه	مانا	وشه	مانا
له قا	لیقا، گفتوگۆکردنی رووبه روو، بهیه ککه یشتن.	خواه ش	تاکردن، پێخۆش بوون، مه بهست وئاره زوو.	رضا	رازى بوون.	حه ر فێ	پیتیک، لیره به مه بهست تی دهنگ به کارهاتو وه.
بشنه وم	گویم لیبت، ببیستم.	چور سى	که گه یش تی	بگو	بلى	بگذر	برۆ مه وهسته
صدا.	دهنگ	دوس ت	خۆشه وید ست	بشنو	ببیسته	نه جوا بی	نهك وهلامی
لن ترانی	نامبینی	مگو	وامه ئی	نیارزد	گرنگی نییه، به دی نه هاتن	این تمنا	ئهو خواست و ئاره زوو.
که رد	کرد	طلب	داوا	حاصل	به رهه م	مراز	نیهت
گوم	بزر بوون	حاجه ت	پێویست	به ده رئا نین	پیشاندا ن، خستنه ر وو	ئینکار	دان پێدانه نان
حه ی	مار، ئه ژدیها	سه هم	به ره	گیسو	زلف و ئه گریج ه	نمودا ره	ئاشکرا و دیار

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

كهوا	كو	ناولهپ	كهف	جل و به‌رگ	جامه	سینه و مه‌مک	پستا ن
دیارده	ته‌ج لا	بروسکه ، کاره‌با	برق	رۆشنایی	ئه‌نوار	جوان	خوش
شتی	ما	برۆ	هه‌ره	هه‌لسه	رابه	تۆ	ته
نمونه‌یی	مثالی	به‌هیز	قهوی	راز و نه‌یانی	سپ	کی، مننه‌ت	مه‌ن

انعكاس أحداث حياة النبي موسى (ع) في شعر عدد من الشعراء الأكراد

والفرس

سه‌رچاوه‌كان

قورئانی پیروژ

یه‌رتووکه‌کان به‌زمانی کوردی:

-بامۆکی، مامۆستا مه‌لا محمد مه‌لا صالح (١٤٣٣ک) وه‌رگێڕانی قورئانی پیروژ به‌زمانی کوردی، کۆمه‌لگهی مه‌لیک فه‌هد، مه‌دینه منه‌وه‌ره.

-بیخود، مه‌لا مه‌حمودی موفتی (١٩٧٠)، دیوانی شیعی، کۆکردنه‌وه‌ی محمدی مه‌لاکریم، چاپخانه‌ی (سلمان الاعظمی)، به‌غداد.

-پاکی، (٢٠٠٧)، دیوانی شیعی، ئاماده‌کردنی ئیبراهیم طاهر معروف، بلاوکردنه‌وه‌ی نووسینگهی ته‌فسیر، هه‌ولێر.

-په‌رتۆبه‌گی هه‌کاری، مسته‌فا به‌گی کوری عه‌بدوڵلا به‌گی کوری محه‌مه‌د (٢٠٠٦)، دیوانی شیعی، به‌ره‌هه‌فکرێن تحسین ابراهیم دۆسکی، چاپائێکی، چاپخانه‌ی هاشم، سپیرێز.

- جاف، ئه‌حمه‌د موختار (١٩٨٦)، دیوانی شیعی، ئاماده‌کردن: عیزه‌دین مسته‌فا ره‌سوول، به‌کۆششی ئه‌فراسیاب ئه‌حمه‌د موختار جاف، چاپخانه‌ی (الادیب)، به‌غداد.

- جزیری، شیخ ئه‌حمه‌د شیخ مه‌حمود (١٣٦١ش)، دیوانی شیعی، هه‌ژار شه‌رحی لێک‌دوووه‌، چاپی یه‌که‌م، سروش، تهران.

- وه‌فای، میرزا عبدالرحیم سابلای (١٩٧٨)، دیوانی شیعی، لێکۆڵینه‌وه‌ی محه‌مه‌د عه‌لی قه‌ره‌داغی، چاپخانه‌ی کۆری زانیاری کورد، به‌غدا.

- ویسالی، محه‌مه‌د شیخ ئه‌حمه‌د شیخ شه‌هاب (١٩٨٦)، دیوانی شیعی، ئاماده‌کردنی جه‌مال محه‌مه‌د محه‌مه‌د ئه‌مین، (دار الجاحظ للطباعة والنشر)، به‌غداد.

- کۆبی، حاجی قادر (١٩٨٦)، دیوانی شیعی، لێکۆڵینه‌وه‌و لێک‌دانه‌وه‌ی سه‌ردار حه‌مید میران و که‌ریم شه‌ره‌زا، به‌غداد.

-حه‌مدی، ئه‌حمه‌د فه‌تاح به‌گ (٢٠١٠)، دیوانی شیعی، ساغکردنه‌وه‌و رێک‌خستن و چاپکردنی عه‌بدوڵلاخدر مه‌ه‌لولود، چاپی چواره‌م، چاپخانه‌ی رۆژه‌لات، هه‌ولێر.

- نالی، مه‌لا خدرشاویسی میکائیلی (٢٠٠٨)، دیوانی شیعی، ساغکردنه‌وه‌ی مارف خه‌زنه‌دار، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولێر.

- سالم، عبدالرحمان محه‌مه‌د به‌گی صاحیبه‌قران (١٩٧٣)، دیوانی شیعی، مه‌لاعه‌بدوڵکه‌ریم مودریس، فاتح عه‌بدوڵکه‌ریم و محه‌مه‌د مه‌لاکه‌ریم، چاپی دووهم، چاپخانه‌ی کوردستان، هه‌ولێر.

- عاسی، مه‌لامسته‌فامه‌له‌ره‌سول (٢٠٠٨)، دیوانی شیعی، ئاماده‌کردنی عه‌زیز گه‌ردی، بلاوکردنه‌وه‌ی نووسینگهی ته‌فسیر، هه‌ولێر.

- خادیم، میرزا عه‌بدوڵلا محه‌مه‌د مه‌ه‌لولودکۆبی (١٩٨١)، دیوانی شیعی، ئاماده‌کردن و ساغکردنه‌وه‌ی جه‌مال محه‌مه‌د ئه‌مین، به‌رگی دووهم، چاپخانه‌ی (دارالحریه‌ للطباعة)، به‌غداد.

فه‌ره‌ه‌نگی کوردی:

-هه‌ژار، عبدالرحمن شرف‌کندی (١٣٨٨)، هه‌مبانه‌بوڕینه‌، فه‌ره‌ه‌نگی کردی-فارسی، انتشارات سروش، تهران.

-عارف، محه‌مه‌د نووری (٢٠٠٩)، فه‌ره‌ه‌نگی دیوانی شاعیران، ده‌زگی چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی ئاراس، هه‌ولێر.

کتبه کان به زمانی فارسی:

- ایمانور، سیدمحسن میرباقری (۱۳۸۶ ش.)، تاریخ حضرت موسی (ع.س.) انتشارات معارف اندیشه، تهران.
- هاتف اصفهانی، احمد (۱۳۸۵ ش.)، منطق الطیر، تصحیح، سیدصادق گوهرین، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، تهران.
- حافظ شیرازی، خواجه شمس الدین محمد (۱۳۵۶ ش.)، دیوان به تصحیح دکتر رشید عبوسی و دکتر اکبر بهروز، مؤسسه تاریخ و فرهنگ ایران، تبریز.
- مولانارومی، جلال الدین محمد بلخی (۱۳۶۷ ش.)، غزلیات شمس تبریزی، باهتمام منصور مشفق، صفی علیشاه، تهران.
- مولانا، جلال الدین محمد بلخی (بی.تا.)، مثنوی معنوی، به همت رینولد، الین، نیکلسون، انتشارات مولی، تهران.
- مولانا، جلال الدین محمد بلخی (۱۳۶۷ ش.)، مثنوی معنوی، به کوشش دکتر سعید حمیدیان، نشر قطره، تهران.
- مهدی سهیلی، حاجی علی اکبری (۱۳۷۳ ش.)، اشک مهتاب، مجموعه شعر مهدی سهیلی، چاپ اول، ناشر سناپی، تهران.
- نیشاپوری، ابو اسحاق ابراهیم (۱۳۴۰ ش.)، قصص الانبیاء، مصحح حبیب نعمانی، بنگاه نشر و ترجمه کتاب، تهران.
- سعدی شیرازی، ابومحمد مشرف الدین مصلح (۱۳۷۷ ش.)، دیوان غزلیات سعدی شیرازی، به کوشش خلیل خطیب رهبر، انتشارات مهتاب، تهران.
- سعدی شیرازی، ابومحمد مشرف الدین مصلح (۱۳۶۲ ش.)، کلیات، به اهتمام محمد علی فروغی، چاپ سوم، امیرکبیر، تهران.
- عطار، شیخ فریدالدین (۱۳۶۵ ش.)، منطق الطیر، تصحیح، سیدصادق گوهرین، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، تهران.
- فلکی شروانی، نجم الدین (۱۳۶۵ ش.)، دیوان، حکیم فلکی شروانی، به تصحیح طاهری شهاب، انتشارات ابن سینا، تهران.
- صائیب تبریزی، شمس الدین محمد (۱۳۷۷ ش.)، مقالات شمس تبریزی، تصحیح و تعلیق محمد علی موحد، چاپ دوم، خوارزمی، تهران.

فهره نگی فارسی:

- سیروس شمیسا (۱۳۷۸)، فرهنگ تلمیحات، چاپ ششم، انتشارات فردوس، چاپخانه رامین، تهران.
- انوری، دکتر حسن (۱۳۱۲)، فرهنگ بزرگ سخن، مشاوران شفیع کدکلی، محمدرضا و...، جلد اول، چاپخانه مهارت، انتشارات سخن، خیابان انقلاب، تهران.

Sources

The Holy Qur'an

Books in Kurdish:

-Bamoki, Mullah Mohammed Mullah Saleh (1433 AH) translation of the Holy Quran into Kurdish, King Fahd Society, Medina.

-Bekhud, Mullah Mahmoudi Mufti (1970), Diwani Shi'ri, compiled by Mohammed Mullah Karim, Salman al-Azmi Printing House, Baghdad.

-Paki, (2007), Diwani Shi'ri, prepared by Ibrahim Tahir Marouf, published by Tafsir Office, Erbil.

-Partobeg Hakkari, Mustafa Beg son of Abdullah Beg son of Mohammed (2006), Diwani Shi'ri, prepared by Tahsin Ibrahim Doski, published by Haji Hashim Printing House, Spirez.

-Jaf, Ahmad Mukhtar (1986), Diwani Shi'ri, prepared by: Ezeddin Mustafa Rasul, with the efforts of Afrasiab Ahmad Mukhtar Jaf, Al-Adib Printing House, Baghdad.

-Jaziri, Sheikh Ahmad Sheikh Mahmoud (1361), Diwani Shi'ri, Hazhar Sharhi Lekardoo, First Edition, Sarush, Tehran.

-Wafae, Mirza Abdul Rahim Sablaghi (1978), Diwani Shi'ri, Lekolinwey Mohammed Ali Qaradaghi, Printing House of Kurdish Information Society, Baghdad.

-Wisali, Mohammed Sheikh Ahmad Sheikh Shahab (1986), Diwani Shi'ri, prepared by Jamal Mohammed Mohammed Amin, (Dar al-Jahaz Printing and Publishing House), Baghdad.

-Koyi, Haji Qadir (1986), Diwani Shi'ri, Lekolinwe w Lekdanewa Sardar Hamid Miran and Karim Sharaza, Baghdad.

-Hamdi, Ahmad Fatah Beg (2010), Diwani Shi'ri, Sagkarnawe, Rekxtin and Chapkani Abdullah Khadr Mawlood, Fourth Edition, Rojhelat Printing House, Erbil.

-Nali, Mullah Khadr Shawesi Mikaili (2008), Diwani Shi'ri, Sagkarnaway Marf Khaznadar, Second Edition, Haji Hashim Printing House, Erbil.

-Salm, Abdulrahman Mohammed Beg Sahebquran (1973), Diwani Shi'ri, Mala Abdulkarim Mudris, Fatih Abdulkarim and Mohammed Malakarim, second edition, Kurdistan Printing House, Erbil.

-Aasi, Mala Mustafa Mala Rasul (2008), Diwani Shi'ri, prepared by Aziz Gardi, published by Tafsir Office, Erbil.

Khadim, Mirza Abdullah Mohammed Mawludkoyi (1981), Diwani Shi'ri, prepared and sold by Jamal Mohammed Mohammed Amin, Volume 2, Dar al-Hurriya Printing House, Baghdad.

Kurdish Dictionary:

-Hazhar, Abdulrahman Sharafkandi (2009), Hambane Borina, Kurdish-Persian Dictionary, Nature Publishing House, Tehran.

-Arif, Mohammed Nuri (2009), Dictionary of Poets' Books, Aras Publishing House, Erbil.

Books in Persian:

-Emanoor, Seyed Mohsen Mirbaqeri (2007), Tarikh Hazrat Musa (AS), Andisha Knowledge Publishing House, Tehran.

-Hatf Esfahani, Ahmad (2006), Bird Logic, Correction, Seyed Sadegh Gohrain, Scientific and Cultural Publishing Company, Tehran.

-Hafiz Shirazi, Khawaja Shamsuddin Mohammad (1356 AH), Divan corrected by Dr. Rashid Abuza and Dr. Akbar Bahrooz, Iranian History and Culture Institute, Tabriz.

-Moulana Romi, Jalal-ud-din Mohammad Balkhi (1367), Ghazliyat Shams Tabriz, Bahtamam Mansour Mushfaq, Safi Alishah, Tehran.

-Maulana, Jalal-ud-din Mohammad Balkhi (B.T.), Spiritual Manuscript, Bahmat Reynolds, Allen, Nicholson, Molly Publishing House, Tehran.

-Maulana, Jalal-ud-din Mohammad Balkhi (1367 AH) Mathnovi Ma'nowi, by Dr. Saeed Hamidian, Qatra Publishing House, Tehran.

-Mahdi Sehaili, Haji Ali Akbari (1994), Ashk Mahtab, Mehdi Sehaili's collection of poems, first edition, Nashrsnaei, Tehran.

-Nishapouri, Abu Ishaq Ibrahim (1340 AH), Tales of the Prophets, Revised by Habib Naamaei, Book Publishing and Translation Center, Tehran.

-Saadi Shirazi, Abu Mohammad Musharraf al-Din Musleh (1998), Divan Ghazliyat Saadi Shirazi, courtesy of Khalil Khatib Rabar, Mahtab Publishing House, Tehran.

-Saadi Shirazi, Abu Mohammad Mushraf al-Din Masleh (1362 AH), Kiliat, with the attention of Mohammad Ali Frough, Chap Sum, Amir Kabir, Tehran.

-Attar, Sheikh Fariduddin (1986), Bird Logic, Correction, Seyed Sadeq Gohrain, Scientific and Cultural Publishing Company, Tehran.

-Falki Shrwani, Najmuddin (1365 AH), Diwan, Hakim Falki Shrwani, corrected by Taheri Shahab, Avicenna Publishing House, Tehran.

-Saeb Tabrizi, Shamsuddin Mohammad (1998), Articles of Shams Tabrizi, Correction and Commentary by Mohammad Ali Mohad, Second Edition, Kharazmi, Tehran.

Persian Dictionary:

-Cyrus Shamisa (1999), Farhang Talmihat, Sixth Edition, Firdos Publishing House, Ramin Printing House, Tehran.

-Anwari, Dr. Hassan (1312), Farhang Bazrg Sakhn, Shafi'i Kadkani Consultants, Mohammad Reza..., Volume 1, Maharat Printing House, Sakhn Publishing House, Revolution Street, Tehran.

